

Національна академія наук України
Національний центр «Мала академія наук України»

М. С. Назаренко

ЯК ПИСАТИ ЕСЕ ДЛЯ КОНКУРСУ ІМЕНІ СЕРГІЯ КЕМСЬКОГО ДО ДНЯ ГІДНОСТІ ТА СВОБОДИ

Методичні рекомендації

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2022

Національна академія наук України
Національний центр «Мала академія наук України»

М. С. Назаренко

**ЯК ПИСАТИ ЕСЕ ДЛЯ КОНКУРСУ
ІМЕНІ СЕРГІЯ КЕМСЬКОГО
ДО ДНЯ ГІДНОСТІ ТА СВОБОДИ**

Методичні рекомендації

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2022

Авторка:

М. С. Назаренко — методистка лабораторії культурної освіти та гуманітарних дисциплін Національного центру «Мала академія наук України», кандидатка філософських наук

Рецензенти:

Т. П. Глушко — професорка кафедри філософії НПУ імені М. П. Драгоманова, докторка філософських наук, професорка;

О. П. Сулима — доцентка кафедри української мови НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидатка філологічних наук

*Рекомендовано науково-методичною радою
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 2 від 18 серпня 2022 р.)*

Назаренко М. С.

Н19 Як писати есе для конкурсу імені Сергія Кемського до Дня Гідності та Свободи : методичні рекомендації / М. С. Назаренко [відп. за вип. О. В. Лісовий]. — Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. — 24 с.

Методичні рекомендації розроблено для педагогів, які організовують роботу з учнями – членами Малої академії наук України та учнями закладів загальної середньої освіти. Запропоновано практичні поради для написання аналітичного есе, що ґрунтуються на власному досвіді викладання академічного письма. Багато уваги приділено поширеним помилкам під час виконання такого виду робіт, а також запитанням, які виникають перед їх написанням. До методичних рекомендацій включено декілька вправ, які слід виконувати комплексно для розвитку навичок писання.

УДК 374

© Назаренко М. С., 2022

© Національний центр
«Мала академія наук України», 2022

Зміст

Вступ	4
1. Загальні рекомендації до написання робіт	5
2. Практичні вправи	
2.1. Загальне розуміння есе як тексту	11
2.2. Вправи на аргументацію	12
2.3. Вправи на редагування	15
3. Найпоширеніші запитання	19
Список використаних джерел	22

Вступ

За останні роки такий жанр академічного письма як есе став невід'ємною складовою навчання в українських закладах вищої освіти та участі в різних конкурсах. Парадоксальність ситуації полягає в тому, що правила й канони написання такої письмової роботи так і залишаються непроясненими і живляться багатьма стереотипами. Так, наприклад, поширеним є упередження, що есе — це «суб'єктивний» вираз думки, який не зобов'язаний відповідати на жодні питання, що це розмірковування «про все на світі», найменш конкретне письмо, позбавлене жодної форми. Спробуємо розібратися в тонкощах написання есе і показати, що все це зовсім не так.

Річ у тому, що есе настільки увійшло у світову гуманітаристику (в науку та художню літературу), що це призвело до уніфікації його видів, фактичного зведення їх до одного виду — літературного. Останній і справді вирізняється більшою свободою стиля та необов'язковістю кінцевих результатів. Проте крім літературного есе є й *аналітичне есе*. Саме його і використовує як перевірку самостійності та креативності мислення школярів і студентів філософська наука. Тож те, що справедливе для одного виду, буде абсолютно протилежним для іншого. Ми зосередимося на практичних порадах для написання саме філософського есе, адже конкурс-присята Сергію Кемському має суспільно-політичну спрямованість.

1. Загальні рекомендації для написання робіт

Висловимо загальні зауваження щодо стилю написання такого типу робіт. Якщо в літературному есе можна дозволити собі використання достатньо розгалужених розмірковувань, багатослів'я або ж, навпаки, підкреслену аскетичність слововживання залежно від художньої мети висловлення, то для філософського есе оптимальним буде виважений *лаконічний стиль*, не переобтяжений, з одного боку, термінологією, а з іншого — без ухиляння у примітивізм. Цей баланс потрібно відчувати й розвивати в собі, коли читаєте численні приклади хороших, вдалих текстів [1—3, 5, 11]. Необхідно чітко уявляти, що на відміну від текстів для вузької аудиторії спеціалістів (як, наприклад, тези, статті, академічні рецензії) есе потрапляє до читача, який має певний інтерес у цій галузі, але не має достатнього рівня знань для цього. *Тож основна мета написання есе — зацікавити певним аспектом проблеми, навіть не проблемою загалом.* Для порушення й розкриття цілої проблеми обсягу есе не достатньо, тому ставити собі такі надзавдання недоцільно і саме це призводить до так званої «неконкретності» есе. Якщо пам'ятати про це, то есе може досить добре справлятися зі своїми основними функціями.

Крім того, при написанні такої роботи слід уникати поширених помилок:

- 1) *надмірне цитування*, що доволі часто використовується не заради ілюстрації та підкріплення аргументації, а заради самої цитати, яка з певних причин подобається автору. За «пристрастю» до цитат часто губиться і сам автор, і його власна позиція;
- 2) *трикрапка*, яка з'являється в кінці чи не кожного речення. Трикрапка надає вашій роботі магічності, загадковості, таємничості, не надає вона тільки одного — відповіді на поставлені запитання;
- 3) до такого ж роду «табу» в тексті можна віднести й *риторичні запитання*. Автору часто здається, що риторичне запитання

автоматично надає тексту «філософічності». Однак це можна зарахувати до категорії чергових ілюзій;

- 4) *метафори, що не відображають суті*, є невдало дібраними, також лише псують сприйняття есе, видають його нефаховість. Тож, якщо есе може бути простим з власною родзинкою, з певним фокусом зацікавлення — це буде краще, ніж спроба видати бажане за дійсне, поверхню за глибину;
- 5) не потрібно називати читача на Ви. Взагалі не потрібно звертатися до читача, оскільки есе — це не лист і не щоденник, це винятково раціональний умовивід. Звертання до читача в такому типі текстів вважається емоційною маніпуляцією, бажанням перетягнути його на свій бік;
- 6) НЕ потрібно писати капслоком, адже це є виявом неповаги до читача, який, за вашою версією, не може відокремити важливе від другорядного. Якщо ж ви все-таки вважаєте, що щось обов'язково має бути виділеним у тексті, то можна зробити наголос з допомогою знаку оклику, взятого в дужки після слова (!). Проте цим не варто зловживати, адже зрозумілим є те, що таких надважливих слів / речень може бути не більше одного-двох для короткого тексту. Також ключові формулювання за бажанням можна виділити курсивом. Це буде делікатно, але не нав'язливо.

В есе слід розрізнати тему і тезу. Досить часто ці поняття банально плутають, видаючи одне за інше. Як їх розрізнити? Тема есе: це напрям, який демонструє спрямування вашого шляху, ним ви наче показуєте, що обмежитесь цим конкретним шматком дійсності, а іншого торкатися не будете. Теза — це ваша основна думка, яку ви будете доводити аргументами й захищати. Вже на етапі цього чіткого структурування вибудовується каркас майбутнього есе, який не дає змоги загубити головну тезу дорогою, а довести її до кінця.

А якщо заздалегідь не знати, до чого йдеш, і зробити відкриття навіть для себе самого? Звісно, такий спосіб можна спробувати, деякі письменники так і робили, тільки писали вони трилери та детективи, а не наукові роботи. Тож без плану есе перетворюється на рівняння з безліччю невідомих, що здатне заплутати не тільки потенційного читача, а й самого автора. Деякі конкурсанти вважа-

ють, що розкрити тему — це означає пояснити те, що мав на увазі автор цитати. Це неправильно, оскільки есе зовсім інший вид текстів. Залиште автору його розуміння, а натомість поміркуйте над своїм. У цьому сенсі есе — це ваше і тільки ваше розкриття теми, а тому ви маєте право не тільки повністю приймати вислів, а й не погоджуватися з ним, проте обґрунтувати цю незгоду.

Як сформулювати тезу в есе?

Потрібно попередньо проаналізувати тему, а для цього:

- а) зрозуміти, з чим вона асоціюється у вас;
- б) подумати, чи траплялося вам у житті щось подібне або ви чули / читали про такі випадки;
- в) уявити, що буде, якщо те, про що сказано у вислові, повністю перетвориться на реальність / не перетвориться ніколи. Спробуйте відповісти собі на ці запитання, а думки записати. Серед них необхідно виокремити головну, яку ви готові захищати.

Як ми зазначили вище, *есе не позбавлене форми*. Ця форма має традиційний, добре відомий вигляд з такими складниками: *вступ, основна частина і висновки*.

Єдина варіація — розташування основної тези залежно від прямого чи оберненого порядку. При прямому порядку теза міститься на початку есе, нею закінчується вступ або починається основна частина; при оберненому порядку вона може стати одночасно і висновком, коли ваша основна частина через аргументи приходить до формулювання тези. Простіше кажучи, перед нами два типи побудови аргументів: *аналітичний*, або *дедуктивний* (схема 1), та *синтетичний*, або *індуктивний* (схема 2).

Схема 1

Схема 2

Як це історично склалося, синтетичний шлях є більш творчим і створює цікавий ефект долучення до процесу розгадування загадки, ніби читач долає цей шлях разом з вами, а то й замість вас, і от уже не ви, а він робить цей бажаний висновок. Тож вибір способу — на ваш власний розсуд, хоча варто зауважити: синтетична побудова тексту потребує неабиякої відточеної майстерності, отже, не зовсім підходить початківцям. Подивимося разом на ці елементи:

1. Щодо *вступу*, то це дуже важлива частина, оскільки саме на ньому доволі часто закінчується прочитання вашого есе, так і не почавшись. Тому слід *починати роботу нетривіально*, залучивши якісь неординарні факти, історичні відомості або описавши неординарний досвід чи випадок. Вступ не має бути затягнутим, бо це також втомлює потенційного читача.
2. *Основна частина* містить ваші аргументи. *Аргументи мають бути чесними* і не апелювати до емоційних станів, як-от жалю, чи, наприклад, до натовпу («всі так кажуть, тому це правда»), не переходити на особистості («він не має вищої освіти, тому до нього не варто дослухатись»). Потрібно бути уважним, щоб не допустити кола в обґрунтуванні «цього не може бути, тому що цього не може бути», тобто коли те, що потрібно довести, пояснюють через те саме. Щодо помилок в аргументації — про це детально пояснюється в розділі «Вправи на аргументацію». Дослідники логіки стверджують [12]: *для підтвердження тези оптимальним є використання трьох-чотирьох аргументів*, оскільки менша кількість не є надто переконливою, а більша може з'явитися за рахунок

неправомірних, дуже «штучних» аргументів, що послабить сильні аргументи або взагалі зведе все нанівець. Потрібно уважно стежити за тим, щоб *не братися не більше ніж за одну тезу*; бажання сказати «все і одразу» або розв'язати одночасно кілька проблем може спричинити безкінечні блукання, під час яких текст почне розсипатися.

3. *Висновок* має привести до того самого місця, звідки ви вийшли. Простіше кажучи, не можна доводити всю дорогу одне, а в кінці шляху зробити поворот в інший бік. Хороша теза являє собою коло, яке замикає висновок: починається зі вступу, проходить частину аргументів і вертається в початкову точку. Необхідно повернутися до того, з чого починали і що доводили. Якщо своєрідного кола не вийшло і воно не замкнулося, можливо, ви пішли зовсім в інший бік. Тому не потрібно закінчувати есе словами: «Слава Україні!», «Правда переможе», «Мир запанує», «Будьте чесними» та іншими подібними висловами й закличками. Есе — не політичний мітинг і не місце для промов. Зазвичай таким гаслам бракує конкретності: яка правда? мир де саме? Крім того, *категорично не можна закінчувати есе цитатою*, бо цитата — це чуже висловлювання, яке не має стосунку до вашої тези, і це точно не є поверненням до вихідного положення. Також у висновку не потрібно підтримувати або не підтримувати автора («я підтримую слова Б. Обама», «я поділяю думку П. Мойнігана) — він (автор) цього точно не потребує, бо ви висловлювали свою рефлексію щодо його слів, тому висновок має стосуватися вашого тексту або підсумовувати сказане вами.

І, нарешті, останнє запитання: про що писати?

Есе — це парадоксальний жанр, він покликаний показати людям щось неочевидне в очевидному, те, повз що вони проходили безліч разів, але не бачили. Це щось, це ось той аспект проблеми, про який ми писали вище, не бачили ваші читачі, а ви побачили. Суть есе можна було б виразити так: «*Ви думали, що справи йдуть ось так, а я вам доведу, що це не так*». Отже, слід натрапити на власний парадокс, який ви покажете світу, чим безперечно приголомшите його. Це може бути лише маленький нюанс, лише відтінок пробле-

ми, значущість якого довели саме ви. Чи означатиме це повномасштабне розслідування, розкриття проблеми? Ні, ви просто звертаєте увагу на щось дуже особливе. Але погодьтеся, це все одно дуже відрізняється від «розмірковування від себе про все або ні про що», про що йшлося на початку. Тож у такому тлумаченні важко щось знайти конкретніше й важливіше за есе, що є такою своєрідною преамбулою до більш вагомих, масштабних досліджень.

2. Практичні вправи

Оскільки вдале есе на конкурс — це насамперед поєднання змісту і форми, то найкращим способом навчитися писати есе є постійна практика писання. Тож ми пропонуємо вправи для кращого опанування цим видом текстів. Розділимо їх на три блоки:

I блок — загальні вправи на розуміння есе як тексту

II блок — вправи на аргументацію

III блок — вправи на редагування

2.1. Загальні вправи на розуміння есе як тексту

Завдання 1. Кожному знайти і принести на урок приклади вдалого і невдалого текстів (це можуть бути як уривки статей, наукових тез, так і статей українських видань, тексти блогерів, пости у фейсбуку), аргументувати свою позицію, тобто пояснити, чому ці тексти є вдалими або невдалими.

Завдання 2. Написати есе на запропоновану соціальну тему. Сформувати пари й обмінятися текстами. Оцінити тексти напарника / напарниці: наскільки вони є переконливими в плані аргументації та прозорими за стилем, наскільки їх легко й цікаво читати; якщо ви зауважуєте якісь проблеми та недоліки, потрібно обов'язково озвучити, в чому, на вашу думку, вони полягають і що можна зробити для покращення тексту.

Суть завдання — зробити учня кимось на зразок редактора, бо, як це часто буває, помилки в написанні текстів краще видно збоку. Це дає змогу відсторонитись і побачити процес написання об'єктивно.

Завдання 3. Проаналізувати есе Умберто Еко «Осмишуючи війну» із книжки «П'ять есе на тему етики» [11]. Яку структуру для висловлення основної тези використовує У. Еко — аналітичну чи синтетичну? Назвіть аргументи, які застосує автор. У чому па-

радоксальність тверджень У. Еко і його основної думки? Чи цікаво його читати, якщо так, то чому? У разі якщо текст не здається вам цікавим, спробуйте пояснити свою позицію.

2.2. Вправи на аргументацію

Логічні помилки — це одна із заporук провального есе, тому що аналітичний виклад вкрай потребує аргументування. Для того щоб розуміти, які аргументи є хибними, нагадаємо найпоширеніші типи логічних помилок, яких припускаються учасники конкурсу:

Non sequitur — у перекладі з латинської — «не впливає».

Буває в тих випадках, коли судження не впливає із засновку, наприклад: «Я дивився серіал, мені там обіцяли, що в країні все буде саме так, це означає, що так і буде». Жодного зв'язку між кіно і дійсністю немає, аргументація хибна через те, що одне не впливає з іншого.

Ad personam — перехід на особистості, коли замість критики тверджень починають критикувати людину, що їх висловила: оцінюють її вигляд, зовнішність, особисте життя.

Argumentum ad populum — апеляція до натовпу, який завжди має правильну думку, оскільки складає абстрактну більшість. Хоча проста більшість не гарантує істинності, натовп може помилятися. Із цим типом помилкової аргументації пов'язана апеляція до авторитетів ***ad verecundiam***. Таким авторитетом може бути не тільки персона, відома особистість, а й окремі народи, нації. Наприклад, «так роблять в Америці, а американці не можуть помилятися».

Argumentum ad passions — аргумент, що апелює до емоцій. Цим типом аргументів учасники конкурсу зловживають найчастіше. Звісно, суб'єктивний виклад думки не може бути зовсім позбавлений емоцій, але постійні заклики до сумніння, до обов'язку, які покликані формувати почуття провини, сорому або інших — один із «стовпів» написання текстів у школі: «Святий обов'язок кожного українця — шанувати тих, хто поклав на вівтар гідності й свободи найдорожче»; «Нам потрібно навести

лад не тільки в країні, а й у власних думках». Знову ж: стає незрозумілим, що означає «кожен українець має шанувати», — а особисто ти навіть і не думав про непошану, завжди підтримував героїв і замість емоційної маніпуляції, спрямованої на одне, відчуваєш лише обурення. Або що таке «нам»? Кожен сам у змозі розібратися, де йому наводити лад, і чому автор дає собі дозвіл видавати розпорядження і ставити себе вище за інших? Водночас тексти без закликів сприймаються спокійно, в раціональному ключі, аргументи, висловлені в такий спосіб, будуть більш переконливими.

Argumentum ad misericordiam — апеляція до жалощів, якою доволі часто користуються учні, хитруючи про невивчені уроки тощо. В есе це часто набуває опису індивідуального досвіду, який спрямований на співчуття від читача (наприклад, про зрадливу дружбу або ще якісь взаємини), але аналітичне есе цього не передбачає, співчуття слід чекати від друзів, знайомих, рідних. Читач також може співчувати написаному, але це навряд чи може його переконувати або згодом він може зрозуміти, що на нього вплинули тільки емоції, а справжня причина так і лишилася прихованою.

Fallacie fctae universalitatis — хибне узагальнення. Виникає тоді, коли на основі одиничного досвіду, події або ознаки, властивої предмету, роблять висновок про весь клас предметів чи явищ або про особистість чи народи. Наприклад, негативний досвід спілкування з одним представником ретранслюється на весь народ: вас обрахували в кав'ярні у Казахстані, і ви стверджуєте, що всі казахи — шахраї; або навпаки, до вас поставилися привітно в Італії, і ви говорите, що всі італійці дуже привітні.

Хибна дилема, або відсутність альтернативи — з'являється тоді, коли нам кажуть: обирай — або одне, або інше, третього не дано. Іншими словами це часто звучить так: «або ти з нами, або проти нас». Усе це демонструє вузькість мислення простими дихотоміями, неможливість побачити глибину проблеми, а для філософського світобачення це є основною опорою.

Idem per idem — так зване «порочне коло в обґрунтуванні», або пояснення одного через те саме. Наприклад, «вода тече, бо вона водяниста».

Варіант № 1

1. Сформулюйте аргументи до тези: «Особистий приклад — не просто найкращий метод переконання, але єдиний» (А. Швейцер).
2. Знайдіть та визначте тип логічної помилки у тезах:
«Ви не можете зрозуміти те, про що говорите, адже у вас немає вищої освіти».
«Воля або смерть!»
«Ви повинні довірити мені це дослідження, адже це мій останній шанс і зовсім скоро я не підйду вам за вимогами віку».
3. Знайдіть самостійно уривки текстів (філософів, політиків, журналістів) та проаналізуйте їх на предмет помилок в аргументації.

Варіант № 2

1. Сформулюйте аргументи до тези: «Ненавидіти ворогів легше і цікавіше, ніж любити друзів» (Б. Рассел).
2. Знайдіть і визначте тип логічної помилки у тезах:
«У жінок менше зубів, ніж у чоловіків, тому що у них менші щелепи» (Арістотель).
«Володимир Гройсман не може бути ефективним реформатором, бо він ніколи не вчився на стаціонарі».
«Сорок один мільйон українців не можуть помилятися!»
3. Знайдіть уривки текстів (філософів, політиків, журналістів) та проаналізуйте їх на предмет помилок в аргументації.

Варіант № 3

1. Сформулюйте аргументи до тези: «Люди ніколи не користуються свободою, яка у них є, а вимагають тої, якої в них немає» (С. К'єркегор).
2. Знайдіть і визначте тип логічної помилки у тезах:
«Танення снігу не викличе підняття вод Нілу, адже в районі екватора надто спекотно для снігу» (Платон).
«Літаки породжують страх, адже страх з'являється у мене тільки в літаках».
«Позбутися Саддама Хусейна було правильним рішенням, адже світ став набагато кращим без нього».
3. Знайдіть уривки текстів (філософів, політиків, журналістів) та проаналізуйте їх на предмет помилок в аргументації.

2.3. Вправи на редагування

Вправи на редагування використовуються для того, щоб покращити стиль написання есе. Якщо конкурсант/ка навчиться розуміти структуру наукового тексту, його форму, він / вона матимуть змогу написати есе краще. Важливо редагувати чужі висловлювання, бо часто недоліки форми не помітні у власних текстах, доти, доки тексти ще актуальні у пам'яті, але варто відкласти їх хоча б на пару тижнів, і можна отримати свіжий погляд на написане. Треба зауважити, що цей підхід не може бути універсальним, адже найкращим способом виробити стиль залишається читання книжок.

Завдання. Змініть речення так, щоб написане читалося легко й зрозуміло і було цікавим вам самим; виправте стилістичні помилки.

Варіант 1

Кожна епоха у філософській та науковій традиції має деякі спільні підходи до аналізу проблеми часу і привносить свою новизну, яка в свою чергу спонукає послідовників до нових переосмислень.

Основне питання, розв'язку якого підпорядкована теорія, трансцендентного самообґрунтування, можна сформулювати так: як можлива єдність у розмаїтті і чи може єдність бути його, розмаїття, принципом?

Нерозривна єдність алхімічного Діяння із здобуттям таємного знання зумовлює віднесення вивчення ідей філософського каменю та трансмутації матерії до царини гносеології.

Поняття події не втрачає своєї концептуальної визначеності тому, що застосовується в самих різних областях і контекстах, але навпроти, слід сказати, що найрізноманітніші сфери гуманітарного знання знаходять єдність походження, що іноді втрачається з виду або стає невиразною, і, відповідно, єдність завдання завдяки тлумаченню їх предметів і самої пізнавальної діяльності як подій.

Американський філософ поставив перед собою завдання, розкриваючи «неозору непомітну онтологію» соціальної реальності, проаналізувати специфічні об'єкти, впливи, функції, дії, події, стани, властивості і відносини, які не належать до сфери «грубої» фізичної реальності, а належать сфері соціальних інституцій.

Варіант 2

Власне сутність часу Плотін, як і Платон, намагається досягнути через метафізичну історію появи часу.

Це питання, з одного боку, передбачає обґрунтування неплюрального статусу єдності, тобто прояснення того, що єдності досягають не завдяки увиразненню зв'язків певних станів справ, отже, не розглядають її суто як їхню власність, утім, з другого боку, таке питання спонукає на прояснення того, завдяки чому така неплюральна єдність може визначити зв'язки між плюральними станами справ, якщо вона не може бути їхньою властивістю?

Сучасна українська освіта, і шкільна, і вища мають працювати над формуванням в українців інтегрального цілісного мислення, яке є гуманістичним, не лише стосовно людини, а й усієї живої дійсності, яке вміє узгоджувати протилежності, конструювати відповідальні рішення, стверджувати і захищати загальнолюдське тощо.

Загально відомо, що кожна епоха породжує свій, особливий тип міста, метою написання роботи є спроба прослідкувати історичну еволюцію такого феномену, як культура міста, а також спроба дослідити зміну людських поглядів у межах цієї проблематики.

Розглядаючи етичний бік зазначеної проблеми, варто зауважити про те, що це питання постає з повною актуальністю лише в кінці ХХ ст.

Варіант 3

Акцентується увага на людській особистості в світському житті, ця тенденція набуває розвитку в романтизмі, з його ідеєю «унікальності» і неповторності суб'єкта.

Саме нічим не регульований і той, що хаотично розвивається, капіталізм у країнах наздоганяючого розвитку сьогодні в світі є одним з найважливіших факторів екологічного ризику в світі.

Рефлектуючи над постмодерністськими етичними міркуваннями Киященко виокремлює поняття «етос трансдисциплінарності», який формувався супроводжуючи науку у всі часи її становлення.

Попри все сподіваємося на те, що провідний лейт-мотив видатного мислителя, що полягав у наданні переваги Іншого, визнанні Іншого вищим за себе проб'ється і зможе прорости у твердому та часто недоброзичливому ґрунті сьогодення.

Антропоцентричні ідеї екологічної етики сприймають людину та її життя як найвищі категорії в ієрархії природного світу, наголошуючи на тому, що головним завданням нашого життя є осмислення свого статусу в якості верховної особи на Землі, яка має не лише керувати всіма складовими планети, але робити це із почуттям глибокої моральної відповідальності, тобто прирівнюючи себе до всіх істот, навіть найпростіших.

Варіант 4

Нерозривна єдність алхімічного Діяння із здобуттям таємного знання зумовлює віднесення вивчення ідей філософського каменю та трансмутації матерії до царини гносеології.

Американський філософ поставив перед собою завдання, розкриваючи «неозору непомітну онтологію» соціальної реальності, проаналізувати специфічні об'єкти, впливи, функції, дії, події, стани, властивості і відносини, які не належать до сфери «грубої» фізичної реальності, а належать сфері соціальних інституцій.

Власне сутність часу Плотін, як і Платон, намагається досягнути через метафізичну історію появи часу.

Загально відомо, що кожна епоха породжує свій, особливий тип міста, метою написання роботи є спроба прослідкувати історичну еволюцію такого феномену, як культура міста, а також спроба дослідити зміну людських поглядів у межах цієї проблематики.

Попри все сподіваємося на те, що провідний лейт-мотив видатного мислителя, що полягав у наданні переваги Іншого, визнанні Іншого вищим за себе проб'ється і зможе прорости у твердому та часто недоброзичливому ґрунті сьогодення.

Запропоновані для редагування цитати взято зі студентських наукових збірок з філософії [7, 8].

3. Найпоширеніші запитання

Який стосунок має конкурс імені Сергія Кемського до цитат, які кожного разу виносяться як теми есе?

Сергій Кемський — журналіст, політолог та учасник Євромайдану, що трагічно загинув під час розстрілів у лютому 2014 року. Недаремно події, які розгорталися навколо Майдану тривалістю в декілька місяців, називають Революцією Гідності, адже в їх основі лежали цінності: правда, гідність, чесність, взаємодопомога та взаємопідтримка, справедливість. Це ті ідеали, до яких прагнули і прагнуть люди, співіснуючи та утворюючи спільноти, для того щоб усі учасники спільноти почували себе комфортно. Загибель людини, яка обстоювала ці нематеріальні речі, зовсім не означає кінця цих прагнень, а радше навпаки, пам'ять їх актуалізує, змушує нас думати про них як про те, що не може припинити бути важливим для українців. Якщо стверджувати у глобальному контексті (а саме так можна вийти за межі дрібязкових інтересів, які так іноді дратують нас у співгромадянах) — це розмірковування про справедливе суспільство, в якому кожному з нас хотілося б жити. У такому сенсі постать С. Кемського — це значно більше, ніж просто фігура, бо він — це уособлення всіх цих прагнень, тому й тематика есе виходить за межі однієї лише особистості і дозволяє їй жити далі в цих інтелектуальних спробах. Водночас це завжди соціальний, а не індивідуальний зріз, оскільки саме це також вирізняє літературне есе, в якому ми можемо художніми засобами передавати емоційні стани людини, тоді як аналітичне есе звернене до актуальних проблем сьогодення.

Чи можна писати есе на іншу, відмінну від зазначеної тему?

Ні, писати есе на іншу тему не дозволяється. Оскільки це не конкурс на найкращу уяву чи фантазію, поетичну риму чи епіграф, а конкурс на вміння мислити логічно, прозоро, системно в межах конкретної теми, і саме це ми порівнюємо й оцінюємо у всіх учасників, які мають бути рівними в умовах.

При написанні есе є стільки заборон, як тоді взагалі писати?

Насправді есе — це один із найвільніших жанрів інтелектуальної прози, який, проте, не позбавлений форми, але щодо якого існує найбільша кількість стереотипів та хибних уявлень. Тож найважливіше для вправного написання есе — це практика.

Ви просили обмежити вживання трьох крапок та риторичних запитань, їх взагалі не можна використовувати?

Обмеження не означає суцільної заборони, ідеться про певний баланс та відсутність зловживання. Також обов'язковим є нерозривний зв'язок риторичного запитання з написаним попередньо текстом. Ви не можете писати про свободу і раптом запитати «і як жити в цій країні?», риторичне запитання має логічно впливати з попередніх тверджень і стимулювати читача думати над написаним.

Отже, зазвичай — це нечесний прийом, який використовують, коли не сформуvalи свою думку щодо теми, аби показати, що тобі є що сказати, але...

Якої помилки найчастіше припускаються конкурсанти\ки при написанні тексту есе?

Найчастіше конкурсанти починають писати про один аспект, а потім переходять на інший / інші, не довівши думку до кінця, через що страждає саме логічна складова тексту (в логіці це називається «підміна тези»), навіть якщо робота є привабливою стилістично. Усе це дає підстави стверджувати про потребу розвитку логічного, системного мислення у школярів на протигагу «кліповому», тобто такому, що є стрибкоподібним та поверховим. Крім того, учасники конкурсу часто нехтують вступом та висновками, повторюючи там загальні, але порожні фрази, замість розкриття конкретної ситуації.

А як щодо плагіату?

Плагіат заборонено в будь-якому вигляді та буде виявлено за допомогою програми Unicheck, а такі тексти знято з конкурсу. Для того щоб зрозуміти, що таке плагіат, і не стати плагіатором

мимохіть, дивіться відео у списку рекомендованих. Загалом плагіат — це привласнення собі чужого твору (мистецького, наукового, літературного) або винаходу, повністю або частково. Якщо ви без переосмислення й опрацювання, без будь-яких змін використали чужий текст — це плагіат. Коли конкурсант\ка опускає лапки цитати, видаючи це за свій текст — це один із найпоширеніших типів плагіату. Ще одним таким типом є переклад з інших мов (найчастіше російської), і якщо це зроблено з допомогою гуглу, то для того, щоб це зрозуміти, не потрібен навіть Unichesk, бо це видно неозброєним оком. Спроби обійти програму, змінюючи українські літери на інші символи, розпізнаються Unichesk як модифікація тексту, тож навіть не намагайтеся це робити. Чесність — особистий челендж, який дає змогу перевірити свої сили і стати більшим, ніж ти є.

Список використаних джерел

1. Ермоленко В. Далекі близькі. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 304 с.
2. Кебуладзе В. Чарунки долі. Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. 160 с.
3. Лютий Т. Корабель шаленців. Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. 224 с.
4. Лютий Т. Філософський есей і смисли. URL: <https://pen.org.ua/filosofskiy-esej-i-smysly-taras-lyutyj> (дата звернення: 20.06.2022).
5. Монтень М. Досліди. Кн. 1. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Michel_Montaigne/Proby_Kn1/ (дата звернення: 20.06.2022).
6. Обиденна М. Як писати есе на різні теми. Київ : Український письменник, 2020. 132 с.
7. VII Харківські студентські філософські читання : зб. тез доп. учасників VII Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів. Харків : ХНУ імені В. В. Каразіна, 2010. 244 с.
8. VIII Харківські студентські філософські читання : зб. тез доп. учасників VIII Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів. Харків : ХНУ імені В. В. Каразіна, 2011. 258 с.
9. Starkey L. How to write great essays. 2004. 127 p. URL: <https://hostnezt.com/cssfiles/essay/How%20to%20Write%20Great%20Essays%20By%20Lauren%20Starkey.pdf> (дата звернення: 20.06.2022).
10. Zemach E. Dorothy, Rumisek A. Lisa Academic writing from paragraph to essay. URL: <http://library.unmas.ac.id/repository/EBK-00032.pdf> (дата звернення: 20.06.2022).
11. Umberto E. Five moral pieces. URL: <https://www.perlego.com/book/2450517/five-moral-pieces-pd> (дата звернення: 20.06.2022).
12. Walton D., Reed C., Macagno F. Argumentation schemes. New York : Cambridge University Press, 2008. 456 p.

Відео

1. Марта Томахів. Як написати аргументативне есе. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3c9pDxOkijQ> (дата звернення: 20.06.2022).
2. Олександр Бойченко. Як написати есе? URL: https://www.youtube.com/watch?v=bOXJ_ru-zzE (дата звернення: 20.06.2022).
3. Ольга Брюховецька. Як зробити оригінальний парафраз? Ч. 1. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-Oj2JBMNw9Q> (дата звернення: 20.06.2022).
4. Ольга Брюховецька. Як зробити оригінальний парафраз? Ч. 2. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=QFKvAodGNWM> (дата звернення: 20.06.2022).
5. Ольга Брюховецька. Усе, що ви хотіли знати про плагіат, але боялись запитати. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3HINbjimMTA> (дата звернення: 20.06.2022).

Навчальне видання

Назаренко Марія Сергіївна

**Як писати есе для конкурсу імені Сергія Кемського
до Дня Гідності та Свободи**

Методичні рекомендації

Відповідальний за випуск *О. В. Лісовий*

Коректура *О. О. Нечипоренко*

Верстання тексту *О. А. Жупанська*

Дизайн обкладинки *К. Ю. Мацюта*

Формат 60×84/16. Папір офс. 80 г/м².

Друк цифровий. Ум. друк. арк. 1,39.

Наклад 300 прим.

Видавництво: Національний центр «Мала академія наук України»,
Кловський узвіз, буд. 8, м. Київ, 01021

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6999 від 04.12.2019

